

ORIGINALITAT DE LA IMATGERIA POPULAR CATALANA (i V)

per PAU VILA

La imatgeria popular xinesa encara es ven sobretot en les diades d'Any nou. En aquest temps, és costum renovar les estampes envellides del "guardià de la Porta" o dels déus de la llar perquè cal refer les virtuts morents de les imatges antigues, substituint-les per altres de noves. Val a dir, que la Xina pinta els fulls populars pels tres procediments essentals: al pinzell, a la trepa i al bac. A nosaltres ens interessa remarcar especialment aquest últim, del qual hem pogut estudiar un bon aplec de fulls a la col·lecció del Dr. Octave Claude, de París. La pràctica xinesa d'aquesta mena de pintar, agermana, doncs, tècnicament, el període més brillant de la nostra imatgeria pintada amb gran part de la producció multiseccular xinesa. De manera que si hem vist que pel pintat a la morisca la producció catalana, i sobretot manresana, podia relacionar-se per damunt d'Europa amb Rússia; tenim, per l'estampació al bac, netament barcelonina, que la imatgeria popular de Catalunya, per damunt del continent euro-asiàtic, presenta un paral·lelisme amb els fulls xinesos.

Els papers estampats al bac es distingeixen dels il·luminats al pinzell o dels colorits a la trepa en què els colors, més aigualits, presenten en llurs superfícies, en lloc de la llisor del colorit obtingut pels altres dos procediments, unes concentracions de les partícules colorants en formes ramificades que donen als colors un relleu i un moviment que constitueixen la gràcia de la nostra imatgeria d'aquesta mena. Aquest resultat que dona al paper pintat qualitats de vellut (resultat que no es dona en la tela pintada, per ésser el teixit, porós, absorbidor del color) és degut que en alçar el motlle del paper, la fusta obra com una ventosa i en la succió que realitza, les partícules mal dissoltes en el líquid es congreguen, i llur aplegament origina els ramatges característics del colorit estampat al bac. Aquests ramatges segons els colors, segons les fustes i segons l'aquositat de la pintura són més o menys fins, més o menys visibles.

La qualitat de les nostres estampes populars, fulls de soldats o fulls religiosos, és la mateixa qualitat que es troba, doncs, en gran part de la imatgeria tradicional xinesa, admirada i buscada pels folkloristes i pels gustadors de l'art oriental popular.

Ja hem dit que la introducció de l'element militar a la nostra imatgeria amb

la representació colorida dels uniformes, suggerí la idea d'aplicar el pintat al bac de les indians als fulls de paper. Aquesta iniciació degué escaure's en l'última desena del segle XVIII, probablement durant l'esclat patriòtico-religiós de la Guerra del Rosselló (1793-1795), anomenada també "Guerra gran". Aleshores Catalunya, corferida encara pel desmembrament de què se la féu víctima en seccionar-li aquelles terres germanes en 1660, atjada per sentiments contraris a la ideologia de la Revolució francesa, es llançà apassionadament a la guerra amb la República veïna. Amb aquest motiu apareixerien els primers soldats de rengle vistosament pintats per tal d'engrescar i enardir el jovent a enrolar-se en els cossos de voluntaris que anaven a defensar la religió, a venjar la decapitació dels reis de França, i a ocupar les comarques catalanes de Cerdanya, Conflent, Vallespir i Rosselló.

D'aquest fulls de rengle primicers no n'hem trobat cap exemplar. Sabem que hi havia soldats pintats en acabar la divuitena centúria per un inventari notarial del 1800, de la botiga del llibreter Francesc Solà, de Barcelona, en el qual figuren dues partides que diuen:

"19 mans de soldats en negre"

"14 mans de pintats".

No sabem, però, si els fulls pintats que ací s'esmenten foren colorits per altre procediment que el de l'estampació al bac. Gairebé ens inclinàrem a creure que no. Podiem subsistir perfectament els procediments anteriors com perdurà el pintat a la morisca durant l'esclat de l'ús de la tècnica de les indians, i durant el període final de la trepa, però l'estampació al bac era molt a propòsit per a la coloraina soldadesca.

Els fulls imatgers estampats amb aquesta tècnica, que suposem com a més antics i de pintat contemporani el gravat, són alguns de la Guerra del Francès, i d'arran d'ella, i una estampa del Beat Oriol, uns i altres sortits de l'obra de Domènec Nubell, del carrer de Regomir. D'aquest editor hem recollit una anotació parroquial a l'arxiu de Sant Just, de l'any 1807, en la qual figura com a "pintador de papers". Hi hagué fulls anteriors, dels quals només han arribat fins a nosaltres alguns soldats en un arplec que es guarda a l'Arxiu Històric de la Ciutat, els quals soldats, estampats al bac, sortiren probablement de la llibreria Solà, del carrer de la Boqueria, provinents de motlles

anteriors a aquesta època, car els uniformes s'identifiquen amb els que es duïen en el traspàs dels segles XVIII i XIX. Aquest llibreter Solà, d'aquest cantó de la Rambla, era parent del Francesc Solà de l'atra banda? És una qüestió a dilucidar i de molt interès, ja que bé podria ésser que aquests soldats estampats al bac fossin continguts en aquella partida de soldats pintats de l'inventari notarial, transcrit.

Sigui el que es vulgui, el cas és que tots els fulls colorits, militars, religiosos o profans, que s'editen fins arran de l'any seixanta del segle passat, són estampats al bac, és a dir, per un procediment netament català dins la imatgeria popular europea.

No podem dir, ara com ara, el nombre de fulls diferents que han arribat fins a nosaltres pintats amb aquesta tècnica, pel que es refereix a l'estampa religiosa. Però, pel que toca als fulls militars i civils, podem assegurar que passen de dos-cents els coneguts. I creiem que des de soldats se n'han d'haver perdut alguns completament degut a l'acció de les tisores de la mainada, puix que en l'arplec de l'Arxiu Històric de la Ciutat, a què abans hem fet referència, es troben una vintena de tipus militars dels quals no hem trobat cap full.

A través de la nostra exposició per remarcar l'originalitat de la imatgeria catalana, en alguns dels seus aspectes, creiem haver provat positivament la catalanitat de l'auca, l'aparició ràpida dels fulls de soldats, sense els titubeigs d'altres països; i l'originalitat dins l'Europa occidental dels nostres papers populars quant al colorit a la morisca i al pintat al bac. Realment no es tracta pas de troballes trasbalsadores, ni d'aportacions influenciadores de la cultura del món. No; es tracta senzillament d'un cas més de l'enginy català, que, reduït, en un període d'ensopiment racial, treu profit dels escassos mitjans amb què compta. I en expandir-los per mitjans gràfics senzills manté en l'esperit del poble la flameta d'un art i d'una cultura humils, modestos, però nostres, davant d'una invasió cultural forastera. Es tracta, fonamentalment, de manifestacions de l'ànima catalana popular a través de la pre-renaixença, que els nostres historiadors han negligit fina ara. D'ací endavant els futurs investigadors, alertats, hauran de tenir-les en compte.